

Bog anmeldelser.

DR. JOSEPH SCHUMPETER. **Das Wesen und der Hauptinhalt der theoretischen Nationalökonomie.** Leipzig 1908. Duncker & Humblot. (626 S.).

Det er i og for sig ikke noget nyt Problem, Dr. Schumpeter har taget op til Behandling. Som Bogens Titel udviser, er det hans Hensigt at give en Karakteristik af den teoretiske Nationaløkonomis Væsen for herudfra at afgrænse det snevre Felt af de sociale Videnskabers vidtstrakte Omraade, der egner sig til en eksakt Behandling. Men selv om Problemet ikke er nyt, har Dr. Schumpeter behandlet det paa en i højeste Grad lærerig og original Maade. Det er en moden og vel forment Fremstilling, der foruden den Kundskabsberigelse, som den indeholder, nødvendigvis maa tvinge Læseren til selvstændig Tænkning, og skønt Bogen naturligvis ikke er Morskabslæsning, hvilket Forfatteren trolig atter og atter beder om Undskyldning for, meddeler Bogen endogsaa noget af den Spænding, som en vel komponeret Roman fremkalder.

Bogen fjerner sig i Form langt fra Hovedmængden af de videnskabelige Værker, der ser Lyset i Tyskland. Her er ingen »rabies systematica«, ingen sprænglærde Noter eller litterære Affaldsdynger, og hvad der er endnu mere paaagtelsesværdigt, ingen Slaaen sig til Ridder paa andre »Stymperes« Bekostning, ingen Sætten sig selv i Relief en beskeden, men dog mandig Bog. Dens Mangel

Bog anmeldelser.

DR. JOSEPH SCHUMPETER. **Das Wesen und der Hauptinhalt der theoretischen Nationalökonomie.** Leipzig 1908. Duncker & Humblot. (626 S.).

Det er i og for sig ikke noget nyt Problem, Dr. Schumpeter har taget op til Behandling. Som Bogens Titel udviser, er det hans Hensigt at give en Karakteristik af den teoretiske Nationaløkonomis Væsen for herudfra at afgrænse det snevre Felt af de sociale Videnskabers vidtstrakte Omraade, der egner sig til en eksakt Behandling. Men selv om Problemet ikke er nyt, har Dr. Schumpeter behandlet det paa en i højeste Grad lærerig og original Maade. Det er en moden og vel forment Fremstilling, der foruden den Kundskabsberigelse, som den indeholder, nødvendigvis maa tvinge Læseren til selvstændig Tænkning, og skønt Bogen naturligvis ikke er Morskabslæsning, hvilket Forfatteren trolig atter og atter beder om Undskyldning for, meddeler Bogen endogsaa noget af den Spænding, som en vel komponeret Roman fremkalder.

Bogen fjerner sig i Form langt fra Hovedmængden af de videnskabelige Værker, der ser Lyset i Tyskland. Her er ingen »rabies systematica«, ingen sprænglærde Noter eller litterære Affaldsdynger, og hvad der er endnu mere paaagtelsesværdigt, ingen Slaaen sig til Ridder paa andre »Stymperes« Bekostning, ingen Sætten sig selv i Relief en beskeden, men dog mandig Bog. Dens Mangel

paa gennemført Systematik*), der vækker Minder om engelsk Forfatterskab, har naturligvis medført nogle overflødige Gentagelser; Bogen er saaledes bleven noget bredere end tilladeligt, undertiden maaske ogsaa noget unødvendigt trættende, men man føler det mindre, dels fordi selve Stoffets Natur tillader og maaske endogsaa kræver en saadan bredere Fremstilling, dels fordi man herigenem lettere faar Øje paa det højst tiltalende Forfatterfysiognomi, af hvilket Bogen er tydeligt præget.

Dr. Schumpeter kræver Nationaløkonomiens Omraade stærkt begrænset for at kunne faa Anvendelse for en eksakt Metode, en særlig økonomisk Tankegang. I Modsætning til den »klassiske« Økonomi har man i nyere Tid, navnlig under Paavirkning af den »historiske Skole«, mere og mere udvidet Grænserne for den økonomiske Videnskab. Man erkender nu, at Samfundets økonomiske og sociale Liv er en Helhed, og at Faren for Ensidighed ligger nær, naar man river en enkelt Side ud af den organiske Sammenhæng. Denne Tankeretning behøver i og for sig ikke at umuliggøre en abstrakt teoretisk Behandling, men faktisk blev navnlig i Tyskland Teorien skudt til Side for historiske Undersøgelser og praktiske Problemer fra den økonomiske og sociale Politik. Enkelte Undtagelser herfra dannes i nyere Tid, foruden af den østerrigske Skole, af den amerikanske Gruppe (Clark m. fl.) og de Teoretikere, der slutte sig til Marshall og staa nær op ad Klassikerne. En Særstilling — i hvert Fald metodisk — indtage yderligere de Økonomer, der have søgt at bringe Matematiken til Anvendelse paa de økonomiske Problemer, og det er nærmest denne Gren af den økonomiske Videnskab, som Schumpeter kræver Albuerum og Respekt for. Han er ikke blind for den Uvirkelighed, en saadan Teori altid maa have, men han

*) Der findes ganske vist 10 Sider Indholdsfortegnelse, og Bogen er inddelt i Dele, Afsnit, Kapitler og Paragraffer, saa forsaavidt er Apparatet i Orden, men Indholdet følger ikke de fastsatte Grænser, sprænger atter og atter Kammerne.

mener, at det kun ved Hjælp af en eksakt matematisk Metode vil være muligt at bygge en virkelig selvstændig ren økonomisk Videnskab op med et i Sammenligning med andre Videnskaber tydeligt Særpræg. En saadan Metode magter imidlertid kun et Faatal af de Problemer, der nu søges løste ud fra økonomiske Synspunkter.

Schumpeter indleder med en Paavisning af de Principstridigheder, hvorunder den økonomiske Videnskab lider. Man ser endogsaa adskillige mistvivle om, om der i det hele taget for Økonomien gives nogen brugbar Metode, der kan føre til sikre Resultater, ja endogsaa om Økonomien har noget selvstændigt Omraade. For mange synes Økonomien en broget Mosaik af Problemer, hvor en Række uforligelige Løsninger trives jevnside hverandre. For at naa frem til en eksakt økonomisk Videnskab maa man derfor først og fremmest afvise de Problemer, der er Økonomien ganske uvedkommende, og som udelukkende maa løses af andre Videnskaber. Omtrent enhver systematisk Fremstilling af Økonomien famler sig, inden den naar sin egentlige Domæne, frem gennem en Mangfoldighed af fjerntstaaende Spørgsmaal eller højt regnet af Grænseproblemer, til hvis Løsning Økonomien hverken kan eller skal give noget selvstændigt Bidrag. Man maa gøre sig klart, at alt dette (f. Eks. de menneskelige Motiver til økonomiske Handlinger, Behovenes Art, etiske Principper, Jordbundsforholdenes, Klimaets og Teknikkens produktive Betydning m. v.) ligge udenfor Økonomiens Grænser. Denne Udrensning er dog ikke tilstrækkelig. Yderligere maa man ogsaa skyde alle de kombinerede Spørgsmaal til Side, til hvis Løsning en hel Række af Videnskaber maa bidrage. Først Arbejdsdeling og Analyse, dernæst Syntesen. Til de Problemer, der kræve en syntetisk Behandling, maa ogsaa den rene Økonomi bære Sten, og det maa naturligvis ogsaa være de økonomiske Specialister tilladt at tage saadanne Spørgsmaal frem, men da netop ikke som Økonomer, der møde op med Krav om at sidde inde med særlige Forudsæt-

ninger til Spørgsmaalets Løsning, men som Sociologer. Den Omstændighed, at en Række sociologiske Momenter endnu vente paa at blive behandlede, maa ikke hindre den rene Økonomis Vækst. Den rene Økonomi maa fjerne den Usikkerhed, der hidrører herfra, ved at skyde dem fra sig, ved at opfatte dem som givne Momenter (Konstanter). Dette gælder saaledes f. Eks. Milieuet, Racen, den sociale Organisation m. m. Ogsaa Befolkningsspørgsmaalet ligger udenfor den rene Økonomis Grænser og kan kun behandles syntetisk, bygget op paa en Række indbyrdes ret afvigende Videnskaber*). Det bliver saaledes den allerstørste Del af det, der behandles i Økonomiens indledende Afsnit og i Produktionslæren, som Schumpeter kræver fjernet for at naa ind til den rene Økonomis Provins.

Til dennes Udforskning staar to Metoder til Raadighed, den historisk induktive og den deduktivt matematiske. Dette fører til en Spaltning i to selvstændige Discipliner, Statik og Dynamik, en Sondring, som Schumpeter tillægger fundamental Betydning. Ved Hjælp af en dynamisk Behandling, der endnu knapt er indledet, skal det økonomiske Samfunds Udviklingslove klarlægges. En Række store Problemer, som man med ringe Held har søgt at presse ind i den statiske Spændetrøje, vil først, naar deres egentlige Natur er bragt til Erkendelse, kunne behandles paa en tilfredsstillende Maade. Af herhenhørende Spørgsmaal kan nævnes Formue- og Kapitaldannelsen, Opsparingsteorien, det økonomiske Fremskridts mægtige Problem og i Forbindelse hermed Kriseproblemet, Indkomstfordelingens Tendens osv. samt yderligere f. Eks. Kreditfænomenet, hvis Betydning først fuldt ud kan vurderes ud fra et dynamisk Synspunkt, samt det omtvistede Renteproblem, hvor Størstedelen af de fremsatte Teorier netop strande, fordi de ere formede ud fra statiske Syns-

*) Saaledes ogsaa behandlet af Dr. Wieth-Knudsen i hans Disputats: Formerelse og Fremskridt.

punkter, skønt kun en dynamisk Behandlingsmaade peger mod Problemets Kerne. Til de dynamiske Spørgsmaals Løsning vil en induktiv Metode, hvilende paa et nøje Studium af de økonomiske Kendsgerninger, være det væsentligste Hjælpemiddel; maaske kan ogsaa en mere teoretisk (deduktiv) Behandling være anvendelig, men dette kan først vise sig i Fremtiden; thi i Virkeligheden er hele Dynamiken endnu »terra incognita«. Kun Statiken er hidtil bearbejdet med virkelig Udbytte, og det er kun de for en statisk Behandling tilgængelige Problemer, som Schumpeter vil drage ind under den rene Økonomi, kun disse kunne gøres til Genstand for en eksakt Behandling.

Det bliver et snevert Omraade, der saaledes falder inden for den rene Økonomis Rammer. Den teoretiske Nationaløkonomi maa koncentrere sig om Ligevægtsproblemet, saaledes som det ytrer sig i Værdi- og Fordelingslæren. Ligevægtsproblemet hviler paa Erkendelsen af, at de økonomiske Kvantiteter, der ere fordelte mellem de forskellige Individuer, staa i et vist indbyrdes Afhængighedsforhold, saaledes at en Forandring paa eet Punkt tenderer imod at medføre en Forandring paa alle andre. Erfaringen viser, at disse Kvantiteter kunne opfattes som Elementer i et System, der stræbe henimod en Ligevægstilstand, der ikke i sig selv indeholder Tendens til yderligere Ændring. Fordelingen mellem de enkelte Individuer i dette Ligevægtsøjeblik eller paa et hvilket som helst konkret Tidspunkt er afhængig af utallige Momenter, der kun kunne redes ud paa Grundlag af en Syntese af den Hær af Discipliner, som Menneskeaaften efterhaanden har skabt sig for at forstaa sig selv og sine Omgivelser. Den rene Økonomi kan ikke bidrage stort til dette Kæmpeproblems Løsning; dens Arbejde begynder først i det Øjeblik, da en saadan given Fordeling af de økonomiske Kvantiteter foreligger. Schumpeter illustrerer sin Tankegang ved et Billede. Økonomen optager et Øjebliksfotografi af det økonomiske Samfund. Dette Billede viser samtlige økonomiske Pro-

cesser i et bestemt Stadium, i tilsyneladende Ro. Vi ved, at dette Billede et Øjeblik efter ikke længere vil være et Udtryk for den konkrete Virkelighed, og vi ønske nu blot paa Grundlag af vort Momentfotografi at forudsige noget om de indtrædende Ændringers Art. En Forandring i de Kræfter, som have skabt de økonomiske Kvantiteter, vil naturligvis straks afspejle sig i en ændret Fordeling af disse, men til et Studium heraf slaar den rene Økonomi ikke til og endnu mindre den statiske Metode. Saadanne Ændringer maa derfor hindres; de tilgrundliggende Kræfter maa betragtes som konstante, og vi ville da ud fra det optagne Øjebliksbillede og efter at have erkendt dets Afvigelse fra Ligevægtstilstanden ved Hjælp af logiske Slutninger eller matematiske Beregninger kunne forudsige, hvorledes Billedet vil forme sig i næste Øjeblik. Ligeledes vil man naturligvis under Forudsætning af Ligevægt kunne udlede Virkningerne af en tænkt Ændring i et af Systemets Elementer. Der vil saaledes ikke her, hvor de egentlig bestemmende Momenter ere placerede uden for Systemet, blive Brug for Begreberne Aarsag og Virkning; der er ikke her Tale om Kausalrelationer, men kun Anvendelse for Funktionsbegrebet. En saadan Undersøgelse holder sig inden for Øjeblikkets Plan, er løftet ud af Tidens og Udviklingens Kategori og dermed fjernet fra de Momenters Forstyrrelser, der ligge uden for den rene (statiske) Økonomis Grænser.

Det her anvendte metodiske Kunstgreb, hvorved Problemet er reduceret til et Forhold mellem Størrelser, der tillader en matematisk Bearbejdelse, slaar imidlertid ikke helt til. Det er ikke enhver Ændring i Systemets Elementer, som Metoden kan magte. Den maa ikke være for stor, eller hvad det egentlig kommer an paa, de enkelte Individens Budgetsammensætning maa ikke undergaa gennemgribende Ændringer. I saa Fald ville de fundne Funktionsværdier ikke længere være et Udtryk for de konkrete Efterspørgselskurver.

Der er her forsøgt at give et Rids af de Hovedideer,

der indholdes i Bogens første 186 Sider, og som danne Grundlaget for den følgende Fremstilling, men for ikke at komme for langt uden for en Anmeldelses Ramme har en stærk Begrænsning været nødvendig. — I det følgende gaar Schumpeter over til en Gennemgang af de Hovedproblemer, som den statiske Metode kan magte, d. v. s. de Spørgsmaal, der lade sig løse ud fra Forudsætningen om den statiske Ligevægt. Saa langt som denne Forudsætning viser sig frugtbar, dertil men heller ikke længere strækker sig den rene Økonomis Grænser.

Tagende sit Udgangspunkt i Prislæren som den statiske Økonomis centrale Problem, antyder Schumpeter dernæst det Grundlag, hvorpaa en tilfredsstillende Penge-teori alene kan bygges op, og vover sig derpaa ind i Fordelingslærens Vildnis. Naturligvis viser den statiske Metode sig her til en vis Grad magtesløs. Atter og atter synes Vejen spærret af Hindringer, som det af Schumpeter valgte Forskerredskab (den statiske Metode) ikke formaar at fjerne. For hver Gang man støder paa Momenter, der lade haant om Ligevægtsloven (sociale Magtforhold osv.), maa de indrangeres mellem Systemets konstante Elementer.

En saadan Fremgangsmaade maa nødvendigvis tilsidst føre til Resultater, der ere for virkelighedsfjerne, til at man kan afvinde dem nogen Interesse, og der vil derfor her være en god Lejlighed til at vise, at man ikke har glemt, at enhver Metode kun er et Redskab, der ikke maa bruges længere, end den er i Overensstemmelse med den Opgave, der skal løses. Mange Teoretikere ville her kvie sig ved at opgive deres Yndlingsmetode og ende derfor enten med at give et forvrænget Billede eller i hvert Fald at udlede ganske ubrugbare Resultater. At saadanne Spor skræmme, er ret naturligt, og mange havde derfor i Overbevisningen om, at Teoretikernes Kompas her er principielt misvisende. Schumpeter har et aabent Blik for det delvis berettigede i en saadan Betragtning og erkender i hvert Fald paa Videnskabens

nuværende Trin Metodens Magtesløshed overfor en Række af Fordelingslærens allervigtigste Spørgsmaal, som saa mange Teoretikere have løbet Panden imod. Foruden ethvert Forsøg paa at udlede den faktiske Bevægelsesretning inden for det moderne Samfund lader han baade Kapitalrenten og Driftsherregevinsten ligge som Indtægter, der kun kunne forstaas ud fra dynamiske Synspunkter. Tilbage staar saaledes kun Arbejdslønnen og Grundrenten som egentlige statiske Indkomster, men ogsaa her er Schumpeters Bidrag væsentlig af orienterende Natur, der mere sigter hen til at angive Veje og Midler samt vurdere Betydningen af det ved Teoriens Hjælp opnaaelige end at udarbejde nye teoretiske Resultater. Dog har han i et særligt Afsnit forsøgsvis bestræbt sig for at vise sin Metodes Frugtbarhed ved at opspore Virkningerne inden for Systemets Elementer af en given (konstrueret eller iagttaget) Ændring, en Fremgangsmaade, der af Schumpeter benævnes »Variationsmetode«, og som kun vil kunne mestres af Matematikere. Schumpeters statiske Økonomi forvandles saaledes nødvendigvis til en ren matematisk Disciplin.

En Vej, der fører til et saadant Maal, vil rimeligvis som hidtil kun blive betraadt af et Faatal af den økonomiske Videnskabs Mænd, men dette indeholder naturligvis ingen Opfordring til at lægge Sten paa deres Vej, som tro, at Vejen er farbar. Den matematiske Økonomi har allerede trods sin Ungdom paa mange Punkter udmærkede Resultater at opvise, og den Bro, der saaledes er slaaet mellem Økonomien og den rene Matematik, kan man kun ønske ikke maa blive overlastet, saa den brister. Der er sikkert ingen Grund til at misunde de matematiske Økonomer deres Provins, der tilmed i manges Øjne kun er gold Hede. Selv om man overlader den nærmere Udarbejdelse af de for en statisk Behandling tilgængelige Spørgsmaal til økonomisk interesserede Matematikere, behøve hverken Økonomer eller Sociologer at frygte for Arbejdsløshed.

K. Riis-Hansen.